

Beata Gaj, dr hab. prof. UKSW

ORCID: 0000-0001-9165-2124

Ul. Szkolna 1

47-100 Dziewkowice

beatagaj8@wp.pl, b.gaj@uksw.edu.pl

Opole-Rabka, 26 sierpnia 2025 r.

Opinia w postępowaniu habilitacyjnym pt. *Cynegetica Gracjusza Faliskusa*,
czyli polowania w czasach antycznych dr Edyty Gryksy-Pająk

W odpowiedzi na pismo WH/BEOI.421.1.2025 Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 4 lipca 2025 r. informujące o uchwale Rady Naukowej Instytutu Literaturoznawstwa UŚ (powołanie w dniu 30 maja 2025 r. komisji habilitacyjnej do oceny osiągnięć naukowych Pani dr Edyty Gryksy-Pająk, zgodnie z artykułem 221 ust. 8 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce oraz skierowana do mnie prośba o ocenę dorobku naukowego Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny),

przesyłam niniejszą Opinię zgodnie z art.219 ust.1 pkt.2 w/w Ustawy UPSWIN i Umową z Uniwersytetem Śląskim UD-3WU. W1000.00251.25 z dnia 10 lipca 2025 r.

- I. Stwierdzenie, czy wśród wskazanych do oceny osiągnięć naukowych znajduje się co najmniej 1 monografia naukowa wydana przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych (art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b)

Doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa (Uniwersytet Śląski w Katowicach) Edyta Gryksa-Pajak wśród swych osiągnięć naukowych przedstawionych w Autoreferacie wykazuje jako główne osiągnięcie monografię pt. *Cynegetica Gracjusza Faliskusa, czyli polowania w czasach antycznych* (Katowice 2024) wraz z dodatkowymi tekstami opublikowanymi w monografii wieloautorskiej (rozdział pt. *Ars venandi w twórczości Owidiusza na marginesie Cynegetica Gracjusza Faliskusa*, który ukazał się w tomie pt. *Dwa millenia z Owidiuszem*, red. M. Miazek-Męczyńska, M. Puk, E. Skwara (i in.), Poznań 2020, s. 143–155) oraz w punktowanym czasopiśmie naukowym *Colloquia Litteraria* (artykuł pt. *Relacja człowiek-zwierzę w poemacie Cynegetica Gracjusza Faliskusa na marginesie tradycji antycznych polowań*).

Wymieniona monografia ukazała się w roku 2024 w Wydawnictwie Uniwersytetu Śląskiego, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. A.

Także dwa teksty opublikowane w tomie wieloautorskim i czasopiśmie punktowanym można uznać za, wprawdzie niewielki, cykl powiązany tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji.

Stwierdzam zatem bez żadnych wątpliwości, że dr Edyta Gryksa-Pajak, która spełnia wymogi habilitacyjne w zakresie posiadania stopnia doktora poświadczonego dyplomem, spełnia także wszystkie kryteria określone w niniejszym punkcie.

Potwierdzam spełnienia wymogu określonego w punkcie I.

II. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy wskazane osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego stanowią znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny.

Poniżej przedstawiam najważniejsze przesłanki mojej oceny dorobku Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego, dr Edyty Gryksy-Pająk, który bez wątpienia – co stwierdzam już na początku – stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny literaturoznawstwo w zakresie literatury łacińskiej.

Monografia połączona z przekładem naukowym pt. *Cynegetica Gracjusza Faliskusa, czyli polowania w czasach antycznych* deklaruje przybliżenie czytelnikowi zagadnień związanych ze starożytnym polowaniem oraz twórczością łacińskiego poety Gracjusza Faliskusa (Gratius Faliscus). Najbardziej istotną częścią publikacji jest, przedstawiony na końcu *Appendix*, czyli dodatek, będący jednakże rdzeniem pracy, gdyż zawiera pierwsze polskie tłumaczenie traktatu myśliwskiego *Cynegetica* wraz z komentarzem nie tylko filologicznym, lecz nierzadko wykraczającym poza problematykę filologiczną czy nawet humanistyczną. Dzieło *Cynegetica*, datowane na przełom I w. p.n.e. oraz I w. n.e. zachowało się do dziś w postaci 541 heksametrów i stanowi niewątpliwie cenne źródło informacji na temat łowiectwa w starożytności. Problematyka nie była dotąd podejmowana szerzej w nauce polskiej (poza wzmiankami w podręcznikowych historiach literatury czy w artykułach badaczy takich jak Marian Wesoły, Katarzyna Jażdżewska czy Bogdan Burliga). Tym bardziej zatem należy docenić podjęcie się translacji i analizy fragmentarycznie zachowanego dzieła antycznego oraz przedstawienie go w kontekście kanonu tekstów dydaktycznych.

Appendix zawiera teksty łacińskie z tłumaczeniami dokonanymi przez dr Edytę Gryksę-Pająk z następującymi tytułami: *Gracjuszowa invocatio* (Gratt. Cyn. 1-23, s. 67), *Łowiecki ekwipunek* (Gratt. Cyn. 24-150, s. 70), *Hodowla i selekcja psów myśliwskich* (Gratt. Cyn. 151-300, s. 83), *Opieka nad psami myśliwskimi* (Gratt. Cyn. 301-365, s. 96), *Jak zaradzić chorobom* (Gratt. Cyn. 366-496, s. 102), *Uwagi na temat koni* (Gratt. Cyn. 497-541, s. 114).

Główną wartością pierwszego polskiego tłumaczenia poezji dydaktycznej na temat łowiectwa, autorstwa Gracjusza Faliskusa *Cynegetica* wraz z komentarzem filologicznym (i nie tylko) jest szerokie udostępnienie dzieła, dotąd dostępnego w lekturze tylko dla osób biegle władających łaciną, ekspertów w dziedzinie starożytności. Publikacja zatem umożliwia

zapoznanie się z dziełem wszystkim polskojęzycznym czytelnikom zainteresowanym łowiectwem. Jak wynika z cytowanych wyżej nagłówków tematycznych, zachowane fragmenty podzielono na kilka mniejszych sekcji tematycznych obejmujących: inwokację do patronki łowiectwa – bogini Diany (wersy 1-23); sprzęt myśliwski (pułapki i materiały zalecane do budowy sideł na dziczyznę); hodowlę i selekcję psów myśliwskich; opiekę nad psami myśliwskimi (opiekę nad matkami i szczeniętami, karmienie, zapobieganie chorobom oraz sposoby postępowania w przypadku wścieklizny i innych chorób). *Cynegetica* Gratiusa Faliscusa kończy się refleksjami na temat koni (przegląd najlepszych ras), co także uwzględniono w ostatnim wątku tematycznym.

Gratius Faliscus jest poetą, którego Autorka monografii słusznie ceni za doskonałe umiejętności literackie i zdolność do precyzyjnego przedstawienia starożytnej sztuki łowieckiej, podejmując się zaś nie tylko translacji, lecz także rzeczowej, wielostronnej analizy dzieła, rzeczywiście wypełniła lukę w polskich badaniach w tym zakresie i wniosła znaczący wkład w rozwój dyscypliny.

Natomiast część deskrypcyjno-analityczna monografii dr Edyty Gryksy-Pająk podzielona jest na dwa tematyczne nurty (formalnie zaś na sześć rozdziałów: *I Gracjusz Faliskus i jego dzieło* (s.13), *II Historia manuskryptów i edycji poematu Cynegetica* (s. 27), *III Tradycja Cynegetica na przestrzeni wieków* (s. 31), *IV Cynegetica jako poemat dydaktyczny* (s. 37), *V Struktura poematu i problem prooemium* (s. 55), *VI Polowanie a wojna w starożytności i dziś* (s. 61).

Pierwszy zakres tematyczny dotyczy postaci Gratiusa Faliscusa (jego pochodzenia, tożsamości i wzmianek w *Listach z Pontu* autorstwa Owidiusza), a także kontekstu struktury samego dzieła na tle innych poematów dydaktycznych. Sporo uwagi poświęca Autorka strukturze poematu, którą trafnie charakteryzuje, mimo iż mamy do czynienia z dziełem zachowanym fragmentarycznie. Istotna jest m.in. kwestia numeracji wersów w *prooemium*, analizowana na podstawie kilku wersji krytycznych (s. 57–59), przedstawienie uzasadnienia datowania poematu oraz kontekstu społecznego, politycznego i kulturowego. Jako neolatynistka szczególnie doceniam uwagi na temat tradycji rękopiśmiennej i łacińskich wydań tekstu (s. 27), choć odczuwam brak nieco szerszej, choćby jednostronicowej, ich charakterystyki.

Inny aspekt pracy, godny uwagi i pochwały, stanowi poruszenie kwestii związanych z relacjami między człowiekiem a zwierzętami, zarówno w ujęciu filozoficznym, jak i w odniesieniu do ich wykorzystania w życiu codziennym oraz zaznaczenie zmian w

kategoryzacji łowiectwa. Autorka podąża tu za tokiem wyводу Gracjusza Faliskusa, ocenianym na tle antycznej literatury dydaktycznej z tego zakresu, zwłaszcza uwag Ksenofonta. Wyprawy łowieckie miały na celu pozyskanie pożywienia, skór, materiałów do produkcji broni oraz narzędzi codziennego użytku, jednak w czasach powstania *Cynegetica* były to najczęściej polowania dla rozrywki, dostępne dla wyższych sfer, choć – jak słusznie zauważa Autorka na s. 21, umiejętności łowieckie nie były jeszcze w tym okresie powiązane z „*virtus* władcy” (bardzo słusznie przytoczono także w przypisie 35 uwagi na temat włączenia do opinii o polowaniach własnych doświadczeń badaczy). Polowania były natomiast sposobem na zaprezentowanie zarazem odwagi, jak i zręczności przydatnych na wojnie. Traktowanie polowań jako przygotowania do wojny, z którym zdaje się zgadzać Gracjusz Falikus, także słusznie zostało zaakcentowane przez Autorkę monografii. Hartowanie w trudnych warunkach, zmaganie się z przeciwnościami losu i stawianie czoła dzikim zwierzętom kształtowały w myśliwych wytrzymałość i wojowniczy charakter. Słusznie podkreślono, iż w swoim poemacie Gracjusz często używa terminologii wojskowej, w tym odniesień do podstępu, oraz czerpie z tradycyjnej relacji mistrz–uczeń. Autorytet mistrza stawia go w roli zarówno eksperta w zakresie teoretycznym i praktycznym, jak i entuzjasty. Interesująco przedstawiono także przeniesienie relacji opieki nad zwierzętami wykorzystywanymi podczas polowań do zadań i wartości oczekiwanych od żołnierza–Rzymianina. Za S. J. Greenem dr Edyta Gryksa-Pająk przedstawia związki polowań z kultem Diany-Artemidy, samą boginię zaś w kontekście obowiązującej w tradycji mitologicznej konwencji, co wykazuje także poprzez szczegółową analizę inwokacji do Diany (s. 62). Przywołanie sanktuarium Diany w Arycji i szczególnej roli opiekuna świętego gaju i drzewa – *rex nemorensis* – powinno jednak choć przez małą wzmiankę zostać odniesione do dorobku Jamesa. G. Frazera i jego słynnego dzieła pt. *Złota gałąź. Studia z magii i religii*.

Rady dotyczące troski o zwierzęta biorące udział w wyprawach łowieckich, które autor poematu kategoryzuje na równi z postulowanymi cechami żołnierza–Rzymianina (*vir Romanus*): cierpliwość, nieugiętość, sprawiedliwość, zaangażowanie, wytrwałość, mądrość czy roztropność, wspomniane wyżej prymarne zasady rzymskiej etyki i moralności, bezpośrednio związane z koncepcją *mores maiorum* i rozumianej ogólnie idei *virtus*, odniesione zostały, w tym przypadku wedle metodologii przejętej przez L. Kostucha, K. Jazdzewską, do aspektów zarówno walki ze zwierzętami, jak i opieki nad nimi. Słusznie na s. 63 przywołano Arystotelesa (Pol.1256b) i ideę wojny jako sposobu zdobywania własności, a tym samym zwrócenie uwagi na walki między samymi zwierzętami. Także *passusy*, w

których Gracjusz zaleca troskę o dobre przygotowanie psów do udziału w wyprawach oraz przestrzega przed nadmiernym luksusem, zalecając podawanie psom myśliwskim zwykłej karmy, co ma uchronić zwierzęta przed rozpieszczeniem, zyskują podkreślony w monografii, ważny historycznie kontekst (śmierć Kleopatry i upadek Egiptu). Innym przykładem takiego dobrze zanalizowanego kontekstu historycznego jest interpretacja wersu 163 (bogini Venus posiadająca ważny przywilej łączenia zwierząt w pary), który skojarzono, wskazując na rzeczownik *foedus* (*dat Venus accessus et blando foedere iungit*), z koniecznością zachowania czystości „małżeńskich” w relacji między zwierzętami i *leges Iuliae* Augusta. Autorka monografii opiera się tutaj równolegle na interpretacji własnej, jak i na opiniach innych badaczy, co jest godne pochwały. Pracę zarówno ze źródłem, jak i opracowaniami widać zwłaszcza w interpretacji wersu 285 (*si tenuit custos et mater adultera non est,/ da requiem gravidae solitosque remitte labores*), dla którego wskazano jako kluczowy rzeczownik *custos* i dezaprobatę wobec *mater adultera* – matki cudzołożnicy. Rzeczywiście *Lex Iulia de maritandis ordinibus* oraz *Lex Iulia de adulteriis et de pudicitia*, przyjęte w latach 18/17 p.n.e., chroniły instytucję małżeństwa i nakładały surowe kary na postępujących wbrew przyjętym zasadom, a legislacja instytucji małżeństwa powodowana była, poza celami demograficznymi, także względami rasowymi (chęć zachowania tzw. czystej krwi) oraz klasowymi (umocnienie starych rodów rzymskich), dzięki którym możliwe było odrodzenie dawnych idei republikańskich.

Słusznie Autorka wymienia także promowane w epoce augustowskiej takie wartości jak: mądrość-roztropność, sprawiedliwość, stałość, cierpliwość, odporność, poświęcenie i wytrwałość, jako ważne wskazówki do interpretacji podstawowych zasad rzymskiej etyki i moralności, która była ściśle związana z koncepcją *mores maiorum* i powszechnie akceptowaną ideą *virtus*. Dr Edyta Gryksa-Pajak zwraca uwagę, iż zalecenia poety mają często charakter metaforyczny i moralizatorski, jednocześnie odnoszą się do wielu aspektów – są to wyróżniki literatury dydaktycznej. Poematy dydaktyczne pisano w czasach G. Faliskusa zgodnie z zasadami retorycznymi, elementem łączącym była zawsze τέχνη-ars, czyli sztuka, sprawność w danej dyscyplinie, często jednak stosowano podobne elementy w charakterystyce danej „sztuki”. Prawdopodobnie można było poszerzyć nieco interpretację o zasady retoryczne i specyficzny język naukowy nierezygnujący z celu *delectare/ludere*, stosowane już w podręcznikach hellenistycznych (choć docenić należy, że Autorka na tradycje hellenistyczne poematu dydaktycznego się powołuje).

Zagadnienie podobieństwa poematów dydaktycznych podjęła Habilitantka nie tylko w monografii (s. 37–54) wskazywanej jako szczególne osiągnięcie, ale także w rozdziale pt. *Ars venandi w twórczości Owidiusza na marginesie Cynegetica Gracjusza Faliskusa. Wybrane aspekty*, monografii wieloautorskiej pt. *Dwa Millenia z Owidiuszem*, opublikowanej w 2020 r. w Wydawnictwie UAM. Wskazała tam passusy na temat łowiectwa zaczerpnięte zarówno z poematu Faliskusa, jak i twórczości Owidiusza (*Metamorfozy*, *Sztuka kochania*).

Także kwestie relacji łączących człowieka ze zwierzętami stały się przedmiotem innego artykułu dr Edyty-Gryksy-Pająk, opublikowanego w czasopiśmie *Colloquia Litteraria* jako *Relacja człowiek-zwierzę w poemacie Cynegetica Gracjusza Faliskusa na marginesie antycznych polowań*. W artykule Autorka szerzej omówiła swoistą symbiozę ludzi i zwierząt, której początki sięgają już czasów antycznych. Warto zwrócić uwagę na relację człowiek – koń, w której koń traktowany był jako zwierzę pociągowe i transportowe, ale także bezpośrednio związane ze starożytnymi bóstwami (m.in. z Aressem). Sposób obchodzenia się ze zwierzęciem Autorka analizowała głównie na podstawie Ksenofonta, który twierdził, że stanowisko dla konia powinno znajdować się na tyle blisko, by właściciel mógł go często doglądać. Należało zapewnić mu swobodne poruszanie, pielęgnację, zwłaszcza kopyt. W artykule Autorka zestawiała te informacje na temat koni z treściami zachowanymi w tekście Gracjusza Faliskusa. Przytoczyła uwagi poety o najlepszych greckich rasach koni (konie tesalskie i mykeńskie) i niezdatnych do polowań rasach hiszpańskich.

Zainteresowanie budzi umieszczenie w głównym osiągnięciu Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego, czyli w monografii *Cynegetica*, tzw. katalogu psów, w którym Gracjusz Faliskus wymienia aż 22 rasy. Dr Edyta Gryksa-Pająk słusznie zauważyła inspirację Gracjusza katalogiem Oppiana, który wylicza 21 psich ras, jak również podkreśliła, że tylko Gracjusz wspomina o psach medyjskich, gelońskich, rasy celtyckiej i perskiej, podkreślając różnice między poszczególnymi rasami. Choć informacje o poszczególnych sprawnościach psów mogą budzić zainteresowanie (asyryjskie – niezdyscyplinowane, ale doskonałe w walce, celtyckie – chętne do długodystansowych tras, chińskie – niepohamowane i dzikie, umbryjskie – z niezawodnym węchem etc.) w tej deskrypcji katalogu zabrakło trochę szerszej charakterystyki samej idei katalogowania i wyliczania, obecnej przecież w literaturze antycznej od poematów Homera.

Należy jednak podkreślić akrybię Autorki, przejawiającą się w podawaniu szczegółów na temat innych autorów tekstów myśliwskich, w tym Arriana, Ksenofonta i Nemezjana. Ostatni z wymienionych, także autor dzieła pt. *Cynegetica*, stał się przedmiotem badań filologicznych

prowadzonych przez dr Edytę Gryksę-Pająk we współpracy z dr hab. Anną Kucz, profesorem Uniwersytetu Śląskiego, a wyniki tych badań, wraz z pierwszym polskim tłumaczeniem poematu, zostały opublikowane w monografii pt. *Nemesianus w kręgu starożytnej tradycji łowieckiej*, Katowice 2019.

Rzetelność translacji, analiz i wnioskowania, które charakteryzują w zasadzie cały dorobek naukowy Pani Doktor, a dodatkowo zwięzłość i klarowność erudycyjnych uwag uwidoczniają się zwłaszcza w części źródłowej monografii pt. *Appendix*, zawierającej translacje dzieła Gracjusza Faliskusa na język polski dokonane przez Autorkę. Wskazano nawiązania do poszczególnych autorów starożytnych (m.in. Wergiliusz, Owidiusz, Ksenofont, Pliniusz i Seneka), wyjaśniono pojęcia z wielu różnych dyscyplin (dychotomia chaos–porządek – przypis 30, s. 75, retoryczny zabieg epentezy – przypis 73, s.87; *toes* – gatunek wilka czy *maeles* – borsuka, objaśnienie nazwy wina np. mareotyckiego wraz z uwagami innych badaczy, wiatru, leczniczej bituminy – przypis 142, s. 108, liczne objaśnienia geograficzne, np. etruskie czy egipskie miasta: Kume, Kanobos i Bubastis wraz z cechami charakterystycznymi, np. kultów oraz nawiązania historyczne, np. w przypisie 114 do Marka Furiusza Kamillusa zdobywcy Wejów lub uwagi metryczne s. 67, przypis 2 s. 97.

Jednak można (a zapewne nawet trzeba) sformułować nieco uwag krytycznych. Tłumaczenia są poprawne, ale czasem zbyt pochopnie rezygnują z wykorzystania wszystkich możliwości elokucyjnych wiersza prezentowanych w oryginale. Przykładem niech będzie tutaj kwestia translacji wersów 21 – 23 na s. 69:

[...] his ego praesidibus nostram defendere sortem

contra mille feras et non sine carmine iussus,

carmine et arma dabo et venandi persequar¹² artes.

(21-23) Przez takich właśnie strażników [czuję się - dod. E.G.-P.]

zmuszony, by bronić naszej dziedziny przed tysiącem dzikich

stworzeń, i to nie bez pieśni! To właśnie dzięki niej dobędę broni

i opiszę sztukę łowiecką [...]

Tłumaczka zrezygnowała w powyższej translacji, być może zbyt pochopnie, z powtórzenia słowa „pieśń” (*carmen*), a przecież dla autora tekstu powtórzenie było znaczącym zabiegiem retoryczno-stylistycznym. Miało ono na celu oprócz rytmizacji także zwiększenie ekspresji lub nadanie wypowiedzi podniosłego tonu. Oczywiście rozumiem troskę Tłumaczki o

zachowanie współczesnej komunikatywności tekstu, jednak trudno mi się zgodzić z taką zamianą rzeczownika na zaimek, zważywszy także na specyficzną rolę, jaką pełnią w łacinie *pronomina*.

Także formuła całostronicowego przypisu 139 w Appendix na stronie 107, zajmująca jeszcze znaczną część strony 108 skłaniają do zastanowienia, czy nie lepiej było stworzyć osobny indeks pojęć. Bezpośrednie odniesienie w przypisie do zagadnienia, w tym przypadku świerzb i różnych sposobów jego leczenia, jest oczywiście lepsze dla czytelnika, który uzyskuje natychmiastową informację i może skonfrontować ją z tekstem w oryginale. Jednak tak obszerny przypis, stanowiący rodzaj mini-eseju, przytłacza ogromem informacji i zaburza nieco komunikatywność odbioru tekstu i przyjemność płynącą z lektury. Przypis, zwłaszcza w dwujęzycznych edycjach, żeby właściwie pełnił swą funkcję uzupełniająco-informacyjną powinien być sformułowany jako informacja krótka, niezaburzająca lektury tekstu głównego.

Wśród drobnych niedociągnięć wskazuję także brak (s.140) precyzyjnego wskazania, którego Diogenesa (spośród kilku znanych w starożytności), wspomina się na stronie 21, co uniemożliwia identyfikację osoby wymienionej w *Indeksie osób, bóstw i postaci mitycznych* (mógł to być poza Diogenesem z Synopy np. Diogenes Laertios lub inni starożytni o tym imieniu¹).

Powyższe uwagi jednak w żaden sposób nie umniejszają wartości osiągnięcia, formułuję je jako rodzaj porady ze strony bardziej doświadczonej tłumaczki i autorki monografii, także narażonej na potknięcia.

¹ Imię Diogenes (Διογένης) było dość popularne w antyku, pochodzi od słów Δίος (dios) – „Bóg”, użytego tu w celowniku, oraz od γένης (genes), czyli „narodzony”. Zestawienie to zatem oznacza „narodzony z Boga”. W starożytności słynnych było co najmniej kilku Diogenesów, jak na przykład filozof stoicki Diogenes z Seleucji, zwany też Diogenesem z Babilonu, który żył w latach 238–150 p.n.e., pochodził z Seleucji nad Tygrysem i był ważnym źródłem dla Cyserona. Diogenesem-filozofem, prawdopodobnie najczęściej wspominanym w historii filozofii i literaturze, był Diogenes z Synopy nad Morzem Czarnym, cynicki filozof „od beczki” i ograniczania życiowych potrzeb, bohater wielu starożytnych anegdot, ale i współczesnych memów, znany nie tylko z *Żywotów i poglądów* swego imiennika, tworzącego około 500 lat później (Diogenes z Synopy żył w latach 413–323 p.n.e.), ale także z przekazów Stobajosa. Najstarszym znanym Diogenesem, bo z V w. p.n.e., był Diogenes z Apollonii, filozof, wywodzący się z jońskiej szkoły filozofii przyrody, lekarz, autor dzieła pt. *O przyrodzie*. W I w. n.e. żył w Efezie Diogenes, sportowiec i muzyk, syn Dionizjusza trębacza, a w II wieku n.e. Diogenes z Ojnoandy – epikurejczyk, znany tylko z inskrypcji wyrytych na portyku, który ufundował w miejscowości Ojnoanda w Licji; najrzadziej zaś wspominany jest Diogenes ze Smyrny. Por. B. Gaj, *(Nie)świadomość twórcy? Casus Diogenesa Laertiosa*, Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2025. ISBN 978-83-68182-19-4, rozdz. I.

Wśród innych dokonań naukowych Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego wykazała monografię naukową pt. *Obraz Rzymu u Florusa* jako rozszerzoną wersję swojej rozprawy doktorskiej o tym samym tytule. Rozprawa doktorska uzyskała pozytywne oceny dr. hab. Bogdana Burligi, prof. UG oraz prof. dr. hab. Mariana Szarmacha. Książka z kolei otrzymała pozytywną recenzję opracowaną przez dr. hab. Annę Rys, prof. UG i ukazała się w 2017 r. w Wydawnictwie Diecezji Tarnowskiej Biblos. Autorka przedstawiła tam kwestie związane z Lucjuszem Anneuszem Florusem, jego epoką oraz datowaniem dzieła. Do głównych źródeł, na których miał wzorować się Florus, tworząc *Epitome*, należy zaliczyć m.in. *Ab urbe condita* Liwiusza, a także fragmenty dzieł Salustiusza, Cezara, Katona Starszego, Seneki Retora, Attyka i Polibiusza. Poprawnie określono w monografii stan badań nad Florusem i metodologię oraz dokonano wyczerpującej analizy twórczości pisarza z koncentracją na historiograficznej koncepcji budowy dzieła i spornym obiektywizmie autora. Już w tej pracy dr. Edyta Gryksa-Pajak koncentrowała się na czynnikach kształtujących historię Rzymu, czyli *virtutes Romanae* (*iustitia, magnanimitas, aequitas, moderatio, fides, sapientia, felicitas*), których analiza okazała się z pewnością pomocna przy kompozycji najnowszej monografii.

Także wybrane zagadnienia pracy magisterskiej pt. *Gladius i ensis w cywilizacji rzymskiej*, uzupełnione i opublikowane w anglojęzycznym artykule w czasopiśmie „Scripta Classica” w roku 2012 (vol. 9, s. 81–90), jak i artykuł *Fatifer, mortifer and letalis in the Roman Culture* „Scripta Classica” 2015 (vol. 12, s. 91–97), pozwoliły Habilitantce zgłębić tematy wojska, walki i wartości w Rzymie zarówno republikańskim, jak cesarskim.

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka opublikowała także różne inne artykuły, m.in. *General Remarks on the issue of suicide in antiquity versus modern times* (*Littera Antiqua* 12, 2017, s. 4–17) oraz filologiczny przekład fragmentu *De dictis factisque memorabilibus* Waleriusza Maksymusa (1.5-1.9), a także rozszerzoną wersję wystąpienia konferencyjnego pt. „*Etiamsi cupimus risum tenere non possumus*”: *Laughter in the culture of ancient Rome*. Publikowała także wspólnie z dr. hab. Anną Kucz, prof. UŚ – przykładem jest artykuł *The role of dreams in ancient medicine*, opublikowany w „Scripta Classica”, vol. 14, 2017, s. 19–27).

Pisała na temat idei snu: *Idea snu jako doświadczenia sensualnego w literaturze antycznej* (w: *Zmysłowość w literaturze, języku i kulturze*, 2019, Lublin, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, 2019, s. 11–19) oraz np. przymiotników kolorystycznych w kolokacjach z rzeczownikami *gladius, flagellum, arcus* czy *hasta* (rozdział *Color armorum w literaturze rzymskiej*, w: *Szkice o antyku*, t. IV: *Lingua coloris*, Katowice, s. 39–48). Prowadząc badania historiograficzne, publikowała teksty poświęcone m.in. cudom i dziwom

w tradycji rzymskiej (rozdział: *Mira et incredibilia w rzymskich dziełach historiograficznych Florusa, Tacyty i Liwiusza* w tomie *Paradoksologia w starożytności i średniowieczu*, 2017, Olsztyn, s. 17–26); obrazom wojny ze szczególnym uwzględnieniem sposobów traktowania wrogów zarówno przez Rzymian, jak i inne ludy (rozdział: *Obrazy wojny w Epitome de Tito Livio Lucjusza Anneusza Florusa*, w tomie *Wojna jako źródło inspiracji w kulturze i sztuce – literatura, propaganda, tożsamość*, 2017, Bydgoszcz, s. 15–23) oraz idei podstępu (artykuł: *The idea of deceit in Epitome de Tito Livio by Florus*, opublikowany w „Scripta Classica” vol.14, 2017, s. 37–49). Analizowała też psychologiczne aspekty ludzkiej świadomości: gniew, rozpacz i strach oraz emocjonalne techniki perswazyjne w historiografii antycznej (m.in. w tomie V Szkiełowski *o antyku: Antyczne techniki perswazyjne*, Katowice 2019, s. 93–103) oraz *Vir Romanus - probus, honestus, benevolus?: postulowane cechy Rzymianina a wizerunki władców dynastii julijsko-klaudyjskiej w wybranych passusach dzieł antycznych* (*Collectanea Philologica* 2020, nr 23, s. 111–127).

Dr Edyta Gryksa-Pajak prowadziła zatem badania nad różnorodną tematyką literatury antycznej, która jednak mogła odnosić się do treści militarnych, także związanych z łowiectwem, a przynajmniej poszerzać spektrum wiedzy na temat postrzegania świata przez starożytnych Rzymian. Wcześniej prowadzone badania zostały w ten sposób umiejętnie wykorzystane w pracy nad *Cynegetica* Gracjusza Faliskusa, a monografia poświęcona temu autorowi i jego dziełu stanowi ważne osiągnięcie w dyscyplinie, jaką jest literaturoznawstwo.

Zatem zgodnie z artykułem 221 ust. 10 zdanie trzecie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, który stanowi, że pozytywna konkluzja opinii recenzenta wymaga łącznie zarówno potwierdzenia spełnienia wymogu określonego w punkcie pierwszym, jak i wyrażenia pozytywnej oceny, o której mowa w punkcie drugim, stwierdzam powyższe, potwierdzając zarówno spełnienie wspomnianego wymogu, jak i wysoko oceniając osiągnięcie dr Edyty Gryksy-Pajak, która wniosła znaczący wkład w dyscyplinę.

III. Sylwetka i inne dokonania Habilitantki (nie podlegające ocenie, lecz konieczne dla ukazania kontekstu osiągnięcia)

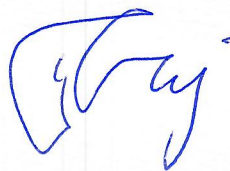
Mimo iż brak jest podstaw prawnych, by formułując ostateczną konkluzję Opinii, recenzent mógł wziąć pod uwagę inne aspekty niż wskazane w punktach I i II dokonania Habilitantki należy, jak sędzę, przedstawić przynajmniej w zarysie informacje o istotnej aktywności naukowej dr Edyty Gryksy-Pajak realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej wraz z zarysem osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych czy też popularyzujących naukę. Za swoją działalność otrzymała decyzją Rektora Uniwersytetu Śląskiego (prof. dr hab. Andrzeja Kowalczyka) z dnia 1 października 2018 Nagrodę Indywidualną Rektora II Stopnia, a decyzją z dnia 1 października 2019 przyznano Pani Doktor Nagrodę Zespołową Rektora III Stopnia za działalność naukowo-badawczą. Obecnie pełni też funkcję Członka Rady Naukowej Instytutu Literaturoznawstwa (kadencja 1.10.2022 - 30.09.2026).

W trakcie zatrudnienia w jednostce naukowej od 01.10.2017 do 30.09.2018: Uniwersytet Śląski w Katowicach jako pracownik dydaktyczny: starszy wykładowca oraz tamże od 01.10.2018 do chwili obecnej jako pracownik badawczo-dydaktyczny: adiunkt, wykazywała znaczą aktywność w życiu uczelni w kategoriach dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę.

Habilitantka prowadziła badania zagranicą w ramach grantów i stypendiów, m.in. w programie Narodowego Centrum Nauki Miniatura 2, realizowanym od 16.10.2018 do 15.10.2019. W maju 2019 r. korzystała ze zbiorów zgromadzonych w National Central Library of Rome oraz American Academy of Rome. Miesięczne naukowe pobyty w Londynie możliwe były dzięki stypendiom Fundacji z Brzezia Lanckorońskich przyznanym Pani Doktor na rok 2017 oraz 2020. Pracowała wówczas, prowadząc badania naukowe w Institute of Classical Studies przy Senate House Libraries, gdzie nawiązała współpracę naukową z prof. Gregorym Duncanem Woolfem – historykiem, filologiem klasycznym i archeologiem, dyrektorem ww. instytucji (Institute of Classical Studies – School Of Advanced Study, University of London). Współpraca dotyczyła też realizowanego wspólnie z prof. UŚ dr hab. Anną Kucz projektu zespołowego „Cynegetica in the ancient world” (lata 2017–2020). Korzystała także ze zbiorów British Library, Bodleian Libraries na Uniwersytecie w Oksfordzie oraz Cambridge University Library. Wśród aktywności Habilitantki należy

wykazać także kilkudniowe pobyty w Rzymie (czerwiec 2016: 1 tydzień) i Londynie, finansowane również z programów Uniwersytetu Śląskiego przeznaczonych dla młodych naukowców (październik 2013: 1 tydzień; październik 2014: 1 tydzień; lipiec 2015: 1 tydzień; październik 2016: 1 tydzień; lipiec 2017: 1 tydzień; listopad 2024: 4 dni). Współpracowała także naukowo i dydaktycznie z pracownikami kilku polskich uczelni, wygłosiła co najmniej dziesięć znaczących referatów na konferencjach polskich i międzynarodowych, była członkinią komitetów naukowych konferencji.

Zarówno więc dotychczasowy dorobek naukowy, imponująca aktywność naukowa prowadzona także na uczelniach zagranicznych, bogata współpraca ze środowiskiem naukowym, a przede wszystkim samo osiągnięcie, wnoszące duży wkład w dyscyplinę literaturoznawstwo, a zwłaszcza w stan badań nad literaturą łacińską, uprawniając w sposób pełny i niebudzący wątpliwości Kandydatkę do stopnia doktora habilitowanego, dr Edytę Gryksę-Pająk, do uzyskania tegoż stopnia.

Podpis recenzenta